

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ขอนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
 - 1.2 หลักการนิเทศการศึกษา
 - 1.3 จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษา
 - 1.4 กระบวนการนิเทศการศึกษา
2. การนิเทศการศึกษาพยาบาล
 - 2.1 ความหมายของการนิเทศการพยาบาล
 - 2.2 หลักทั่วไปในการนิเทศการพยาบาล
 - 2.3 จุดมุ่งหมายการนิเทศการพยาบาล
 - 2.4 จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาพยาบาล
 - 2.5 กระบวนการนิเทศพยาบาล
3. การนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล
 - 3.1 การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ
 - 3.2 หน้าที่รับผิดชอบของอาจารย์พยาบาล ในการนิเทศนักศึกษาพยาบาลในคลินิก
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในประเทศไทย

1. การนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นิเทศ (Supervisor) จาก Webster's Dictionary หมายถึง การสั่งงาน และตรวจตรางานที่บุคคลกระทำ ส่วนการนิเทศ (Supervision) หมายถึง กระบวนการปฏิบัติกิจกรรมการสั่งงานและตรวจตรางานที่บุคคลกระทำ กู๊ด (Good) กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึงความพยายามของผู้ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยพัฒนาการทำงานของครู โดยการให้คำแนะนำแก่ครู หรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษา

ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการคัดเลือก และปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยให้การเลือกและจัดสรรเครื่องอุปกรณ์การสอน ช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีการสอน และช่วยในการประเมินการเรียนการสอน (Good 1945 : 400) นอกจากนี้ นักการศึกษาท่านอื่น ๆ ยังได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้อีกมาก คิม เมอร์ไวท์ (Kimball Wiles) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือให้สภาพการเรียนการสอนพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น ส่วน เซอร์จิโอวานี และ สตาร์ (Sergiovanni & Starratt) มองการนิเทศการศึกษาโดยการพัฒนาศักยภาพของครูและนักเรียน โดยให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาที่แท้จริง คือการนิเทศโดยใช้ความสามารถและมีกระบวนการโดยมีเป้าหมายคือ ความสำเร็จของโรงเรียนโดยทำหน้าที่เสมือนผู้ช่วยและที่ปรึกษา บทบาทของผู้นิเทศจะเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาของสังคม เน้นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์คือครูและนักเรียน (Sergiovanni Starratt : 1969)

สัจด์ อุทรานันท์ ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน (สัจด์ อุทรานันท์ 2528 : 4)

นิพนธ์ ไทยพานิช ให้ความหมายการนิเทศการศึกษา คือความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดทำกิจกรรม และให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนของนักเรียน (นิพนธ์ ไทยพานิช 2527 : 22)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้คือ การ หมายถึงสิ่งหรือเรื่องที่กระทำ นิเทศ หมายถึงชี้แจง แสดง จำแนก ศึกษาหมายถึง การเล่าเรียน ผักผ่อนและอบรม เมื่อนำคำดังกล่าวมารวมกัน พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา เป็นการชี้แจง การแสดง การจำแนกในเรื่องหรือการกระทำเกี่ยวกับการเล่าเรียน การฝึกฝน และการอบรม

จะเห็นว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคคลโดยเฉพาะคือครู และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการพัฒนาศักยภาพในการเรียนของนักเรียน

1.2 หลักการนิเทศการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา โดยทั่ว ๆ ไปหลักการนิเทศการศึกษาคือ

1. การนิเทศการศึกษามีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically sound) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่วางไว้ ทั้งควรเป็นไปตามความจริงและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

2. การนิเทศการศึกษาควรเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาควรเป็นไปอย่างมีระบบ และมีวิธีการในการศึกษา ปรับปรุงและประเมินผลการนิเทศควรมาจากการรวบรวมข้อมูลและการสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่เชื่อถือได้

3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินงาน และใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4. การนิเทศการศึกษาควรจะ เน้นการสร้างสรรค์ (Creative) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาควร เน้นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล แล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่ (สุพิชญา ชีระกุล, กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, วิจิตร (ชีระกุล) วรุศยางกูร 2524 : 12)

นอกจากนี้ ชารี มณีศรี ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษา โดยสรุปคือ หลักการนิเทศการศึกษาดังต่อไปนี้ จะ เป็นแนวทางให้ผู้บริหารการศึกษาได้ประสบผลสำเร็จในการช่วยครู นักเรียน และโรงเรียน ให้เป็นครู นักเรียนและโรงเรียนที่ดี มีคุณภาพ

1. การนิเทศเป็นการช่วยกระตุ้นเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป อาจจะทำได้โดย

1.1 จัดให้มีการฝึกอบรมด้านวิชาชีพ เพื่อให้ครูทราบหลักวิธีการสอนทั่วไป

1.2 พัฒนาหลักวิชาความรู้ ใช้เทคนิควิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ

1.3 มีความเชื่อมั่นในการสอน มีประสบการณ์ในการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน

1.4 พัฒนาทัศนคติในการทำงาน ให้อยู่ในเกณฑ์ดี

1.5 ปรับปรุงแบบประมวลการเรียนการสอน โครงการสอน จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-curricular activities) อันเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียน

1.6 จัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ทั้งที่ทำได้ในโรงเรียนและในท้องถิ่น

- 1.7 เข้าใจเทคนิคการประเมินผล ช่วยให้มีความประสพการณ์ในการเตรียมเครื่องมือประเมินผลชนิดต่าง ๆ สรุปการวัดผลและวางแผนช่วยเด็กผู้เรียนล้าหลัง
2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
 - 2.1 ครูใหญ่เป็นผู้นำทางการศึกษา(ด้านวิชาการ) มากกว่าที่จะเป็นโดยตำแหน่ง (Status - based)
 - 2.2 ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ครูได้ใช้ความสามารถเพื่อปรับปรุงการเรียนของเด็กให้ดีขึ้น
 - 2.3 เปิดโอกาสให้ครูมีอิสระ กระตุ้นให้มีความคิดริเริ่ม มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย
 - 2.4 อำนาจหน้าที่ เป็นอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม เพื่อผลประโยชน์ของหมู่คณะ
 - 2.5 ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making)
 - 2.6 อำนาจ (Authority) ย่อมเปลี่ยนแปลงตามคัลลลองคลองธรรมทุกคนมีโอกาสจะเป็นผู้นำ หากมีความสามารถ
 - 2.7 การร่วมมือกันระหว่างครู ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์คือ การช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอน
3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริม สร้างสรรค์
 - 3.1 ควรหลีกเลี่ยง การบังคับ การปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน (Cajoling) การประเมินค่า เข้มงวดตรวจตรา จัดมาตรฐาน และพิธีรีตรอง
 - 3.2 สร้างบรรยากาศให้ครูได้พยายามคิดหาวิธีทำงานแบบใหม่ ๆ และครูอยากจะทำสร้างสรรค์หากเขารู้สึกมีความมั่นคงพอ
 - 3.3 ปล่อยให้ครูได้คิดสร้างสรรค์ตามสติปัญญาของแต่ละคน
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
 - 4.1 งานนิเทศและงานพัฒนาหลักสูตรไม่แยกกัน
 - 4.2 การนิเทศเกี่ยวข้องกับปัญหาของการใช้หลักสูตร การพัฒนาวัสดุอุปกรณ์การใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการวางแผนพัฒนาหลักสูตร
5. การนิเทศคือ การสร้างมนุษยสัมพันธ์
 - 5.1 ยอมรับนับถือบุคคลอื่น เป็นพื้นฐานในการสร้างมนุษยสัมพันธ์
 - 5.2 เห็นอกเห็นใจคนอื่น ตรงไปตรงมา

5.3 ทาโอกาสให้ความร่วมมือช่วยเหลือเพื่อสร้างมิตรไมตรี (Goodwill)

กับคนอื่น

6. การมีเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ (High staff morale)

6.1 ขวัญกำลังใจของครูสูง ย่อมทำให้การสอนดีตามไปด้วย

6.2 สัมฤทธิผลการศึกษาของนักเรียนขึ้นอยู่กับขวัญของครูที่ให้ ขวัญและ

กำลังใจของครูดี การเรียนของเด็กจะดีตามไปด้วย

6.3 ครูเหมือนวิชาชีพอื่น คือต้องการได้รับการยกย่องชมเชยการบำรุงขวัญ

6.4 กิจกรรมบางอย่างต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน ไม่ควรขอร้องให้

ครูทำในสิ่งที่เขาไม่สามารถทำได้

6.5 ไม่ขอร้องให้ครูทำในสิ่งที่แม้ตัวเองก็ไม่ปรารถนาจะทำ

7. การมีเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยเฉพาะ

ในชุมชน

7.1 ศึกษาและวางแผนเพื่อทราบความต้องการและปัญหาในชุมชนชนบท

7.2 ช่วยเหลือ เร่งเร้าครู ให้สำรวจการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้

เกิดประโยชน์

7.3 ร่วมมือกับผู้นำในชุมชนในการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนและชุมชน

7.4 ช่วยครูในการพัฒนาหลักสูตรให้เข้าสภาพของชุมชน ปรับปรุงเทคนิควิธี

การสอน ให้เหมาะสมกับเด็กในชุมชน

7.5 ส่งเสริมให้ครูจัดแสดง กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสาธิตทางการเกษตร

สัปดาห์ศิลปวัฒนธรรม การอยู่ค่าย (Social Service Camps) เป็นต้น

หลักการเหล่านี้ เป็นหลักพื้นฐานหรือ เป็นแผนปฏิบัติการของครูใหญ่ หรือศึกษานิเทศก์ ที่จะทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่ดียิ่งขึ้น (Better School) (ซารี มณีสรี 2523 : 13 - 15)

1.3 จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษา

วไลรัตน์ มุญสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาไว้ว่า ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา เพราะสาเหตุ 3 ประการคือ

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social change) ศึกษาพิเศษต้องทำตัวเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยทำงานร่วมกับครู อาจารย์ คณะครูและคณะบุคคล ตัวอย่างเช่นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกษตรเป็น

สังคมอุตสาหกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระดับต่าง ๆ เป็นต้น

2. การผลิตครู สถาบันผลิตครู ผลิตครูไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำอย่างไรจึงจะผลิตครูให้มีประสิทธิภาพได้ เพราะการผลิตครูนั้นเมื่อไปทำงานในสถานศึกษา จะต้องมีการฝึกอบรมประจำการ (Inservice Education) อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. มาตรฐานการศึกษา (Standardization) ในการรักษามาตรฐานของการศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้ชำนาญโดยเลือกจากผู้ที่มีความรู้มาทำงาน และช่วยนิเทศความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ครูที่ทำการสอนประจำให้มีความคิดกว้างไกล ก้าวหน้าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2524 : 7)

จากความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาดังกล่าว จะเห็นว่าการดำเนินงานโดยเฉพาะการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาครูและผู้เกี่ยวข้องให้ทันกับการพัฒนาสังคม ประกอบ จัองพานิช ได้กล่าวถึงทิศทางการพัฒนาสังคมว่า เป็นการพัฒนาระบบสุขภาพให้มีขีดความสามารถและคุณภาพพอเพียงที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางปัจจัยภายนอก (ประกอบ จัองพานิช 2527 : 3 - 4) กล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษาคือการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาศัยการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยลักษณะงาน กระบวนการและสมรรถภาพ ซึ่งสมรรถภาพจะต้องประกอบด้วยความรู้และทักษะ ซึ่งโยงไปสู่การจัดรูปของงาน เพื่อความสำเร็จ (กิตติพร บุญญาภิบาล 2526 : 145 - 154)

ฉะนั้นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการนิเทศการศึกษาคือการปรับปรุงการเรียนการสอน

1.4 กระบวนการการนิเทศการศึกษา

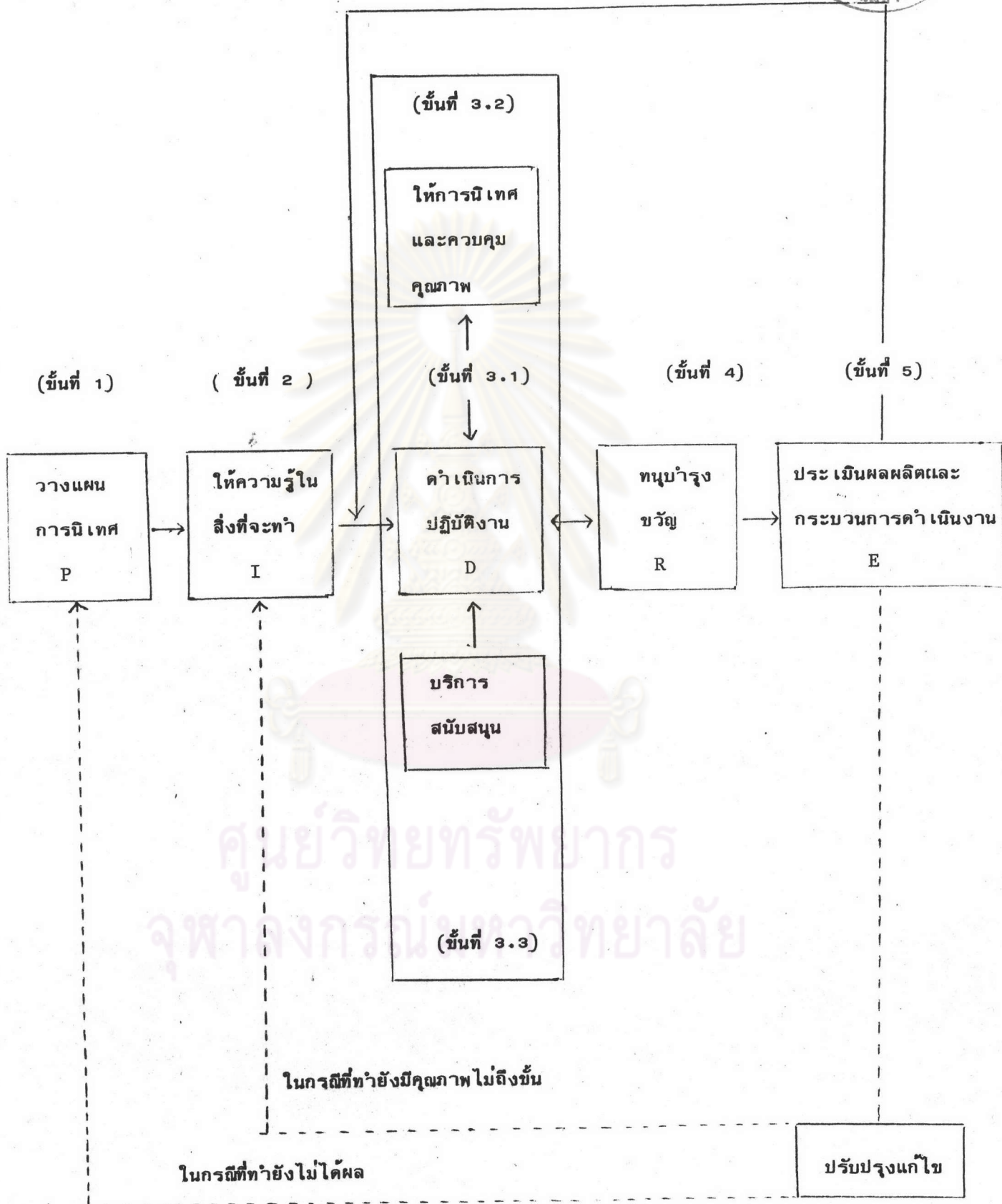
สังัด อุทรานันท์ (2529) ได้อธิบายถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาดังนี้ กระบวนการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย

P = Planning	(วางแผน)
I = Informing	(ให้ความรู้)
D = Doing	(ลงมือปฏิบัติ)
R = Reinforcing	(ให้กำลังใจ)
E = Evaluating	(ประเมินผล)

ในที่นี้จะขออธิบายแบบของกระบวนการนิเทศการศึกษาพอสังเขป เพื่อให้เข้าใจว่าการนิเทศการศึกษาจะประสบผลสำเร็จลงด้วยดีนั้นจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งใดบ้างดังนี้

ในกรณีที่ได้ผลดีแล้ว

จากรูปแบบกระบวนการนิเทศที่เสนอมานี้ แสดงให้เห็นว่าการนิเทศจะประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นจะต้องดำเนินการอย่าง เป็นขั้นต่อ เนื่อง กันดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้บริหารผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา ความต้องการจำเป็นของสิ่งที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะต้องดำเนินการว่า จะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไร จึงจะทำให้ได้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งที่สำหรับการ เริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ ก็ตาม และก็มีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยัง เป็นไปอย่างไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจ ซึ่งจำเป็นจะต้องทำการทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงานประกอบด้วย การปฏิบัติงานใน 3 ลักษณะคือ

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากการดำเนินการในขั้นที่ 2

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้บริการสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

ขั้นที่ 4 การสร้างขวัญและกำลังใจ ขั้นนี้เป็นขั้นของการ เสริมแรงของ ผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและยัง เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ขั้นนี้อาจจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันขณะที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้

ขั้นที่ 5 ประเมินผลผลิตและกระบวนการดำเนินงาน เป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลงานและประเมินผลการดำเนินงานที่ได้ดำเนินการผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการ ประเมินผลการนิเทศได้พบว่า มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลก็สมควรจะต้องทำการปรับปรุง แก้ไข ซึ่งการดำเนินงานปรับปรุง ผลงานที่ได้ออกมายังมีคุณภาพไม่ถึงขั้นแก้ไข อาจจะทำได้โดยการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่งสำหรับกรณีที่ผลงานออกมาไม่ถึงขั้นที่พอใจ หรือดำเนินการปรับปรุง วิธีการดำเนินงานทั้งหมดสำหรับกรณีที่กระบวนการดำเนินงาน เป็นไปไม่ได้ผล

ถ้าหากการประเมินผลงานและการดำเนินงานได้พบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ หากจะดำเนินการต่อไปก็สามารถทำได้เลย โดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องที่ใหม่ ๆ หรือหากจะมีการเริ่มปฏิบัติงานสิ่งใดที่แปลกใหม่ไปจากเดิมก็จำเป็นจะต้องเริ่มตามกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องต่อไปอีก (สังค อุทรานันท์ 2529 : 85 - 89)

2. การนิเทศการศึกษาพยาบาล

2.1 ความหมายการนิเทศ

การนิเทศงาน หมายถึง การควบคุม ตรวจสอบงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินผล การสอนแนะนำ อบรมงานแก่ผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อให้การปฏิบัติงานได้ผลตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยมุ่งความสำคัญที่ตัวบุคคล ผู้นิเทศในแนวคิดใหม่คือผู้นำที่สามารถจูงใจคนให้ทำงานด้วยความรัก ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความ เข้าใจในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ทำงานร่วมกันกับคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของผู้นิเทศจึงต้องเป็นทั้งหัวหน้างาน เป็นครู และเป็นเพื่อนร่วมงาน (วิเชียร ทวีลาภ 2527 : 13) เพอโรดีน (1954) ซึ่งเป็นผู้นำทางการนิเทศ ได้พยายามนิยามการนิเทศและเน้นให้เห็นว่าการนิเทศไม่ใช่การบริหาร แต่เป็นส่วนประกอบของการบริหาร เป็นการปฏิบัติเพื่อประสิทธิภาพทางการบริหาร

การนิเทศไม่ใช่การสอนทางคลินิก แต่จะต้องนำหลักการสอนมาใช้เพื่อปฐมนิเทศ ให้การศึกษาแก่ผู้รับการนิเทศ จัดอบรมประจำการ และติดต่อกับผู้รับการนิเทศประจำวัน

การนิเทศ ไม่ใช่การแนะนำ แต่จะใช้เทคนิคของการแนะนำมาเสริมสร้าง กระตุ้น เพื่อความงอกงามและความอยู่ดีของผู้รับการนิเทศ

การนิเทศไม่ใช่การตรวจตรา แต่เป็นการใช้วิธีการตรวจตราเป็นพื้นฐานสำหรับความต้องการ และความก้าวหน้าของผู้รับการนิเทศ ตรวจตราความสามารถในการทำงาน และผลของงาน เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างไม่ผิดพลาด

การนิเทศไม่ใช่การประเมินผล แต่เป็นการใช้วิธีการประเมินผลในการพัฒนาและเสริมสร้างความพอใจแก่เจ้าหน้าที่

เขาได้สรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาพยาบาลว่า เป็นบริการที่จัดให้มีขึ้นโดยมีจุดประสงค์ที่จะปรับปรุงการพยาบาลโดยใช้การกระตุ้น ชักจูง ปรับปรุง เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลในทุก ๆ ทาง ตลอดจนความเป็นอยู่ซึ่งมีผลถึงบริการทางการพยาบาล และสภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ (เพอโรดีน อังใน ฟาริกา อิบลาฮิม 2525 : 181)

นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่า ผู้นิเทศจะต้องมีความรู้เฉพาะสาขา เป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ช่วยและญาติและแก่เจ้าหน้าที่พยาบาล ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมในหน่วยงานให้เป็นแบบอย่างก่อให้เกิดความศรัทธา ต้องเป็นผู้สังเกตการณ์คือสามารถสังเกต รวบรวมข้อมูล เพื่อแก้ปัญหา ต้องเป็นครูอย่างไม่เป็นทางการ สามารถให้คำตอบข้อสงสัยเมื่อมีปัญหาได้ สร้างบรรยากาศที่จะเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมของบุคคล และช่วยให้ผู้รับการนิเทศเกิดความรู้สึกอิสระ ต้องเป็นผู้ส่งเสริมและแนะนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการพยาบาล และจะต้องประเมินปัญหาและผลงาน ตรวจตราเจ้าหน้าที่ตรวจตราคุณภาพของงาน ส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการ (เพจัน 1967 อ้างในฟาริดา อิบราฮิม 2525 : 153) และอาจกล่าวได้อีกว่า การนิเทศเป็นกลไกที่ช่วยกระตุ้นให้มีการพัฒนาในตัวผู้รับนิเทศ การนิเทศไม่ใช่เป็นตำแหน่งที่เปรียบพร้อมไปด้วยบทบาทของผู้ทรงคุณวุฒิ แต่ผู้นิเทศต้องรู้กระบวนการนิเทศ คือจัดกิจกรรมให้ผู้รับนิเทศรู้สึกถึงความ เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยวิธีต่าง ๆ วางแผนและตัดสินใจปัญหา ประเมินผล แสดงความคิดเห็นริเริ่ม เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุจุดประสงค์ และปรับปรุงแก้ไข เมื่อมีปัญหา ผู้รับการนิเทศจะได้รับการกระตุ้นให้ประเมินผลตนเอง วิเคราะห์ตนเอง เข้าใจจุดอ่อน จุดเด่นของตนเอง เข้าใจบทบาทและยอมรับบทบาทของตนเอง เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน (เออร์ลิก, 1968 อ้างใน ฟาริดา อิบราฮิม 2525 : 183)

ฟาริดา อิบราฮิม ได้กล่าวโดยสรุป การนิเทศอาจตอบคำถามอะไร? เมื่อไร? ใคร? และทำไม ได้ดังนี้

การนิเทศคืออะไร	- การวางแผน (planning) การชี้ให้เห็น (directing) การแนะแนว (guiding) การสอน (teaching) การสังเกต (observing) การกระตุ้น (encouraging) การแก้ไข (correcting) การชมเชย (commending) และการประเมินผล (evaluating)
เมื่อไร	- อย่างสม่ำเสมอติดต่อกันไป (continuously)
ใคร	- บุคคลทุกคน
อย่างไร	- ด้วยความอดทน (patiently) มั่นทนก็อ่อนเบา (tactfully) และด้วยความยุติธรรม (fairly)
ทำไม	- เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปฏิบัติงานของเขา และให้การพยาบาลอย่างมีทักษะ (skillfully) ด้วยความปลอดภัย (safety) อย่างถูกต้อง (correctly) และอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถภาพ ภายในหน้าที่รับผิดชอบที่กำหนดไว้

การนิเทศที่ดี ย่อมประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการคือ ความรู้แจ้งเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้ป่วย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมาย และวิธีการได้อย่างถูกต้องหนึ่ง ความรู้สึกชื่นชม และเจตคติที่ดีต่อจุดมุ่งหมายของการพยาบาลหนึ่ง และการปฏิบัติงานที่เกิดจากความเต็มใจ และมีประสิทธิภาพอีกหนึ่ง (พาริกา อิบราฮิม 2525 : 185)

หวงรัตน์ บุญญาบุรุษย์ กล่าวไว้ในกรณีศึกษาและการสอนการพยาบาลในคลินิกว่า การนิเทศการพยาบาล เป็นกระบวนการที่ต้องการทั้งศาสตร์และศิลป์ประกอบกัน ภายใต้ปรัชญาของการนิเทศที่ผู้นิเทศมุ่งช่วยเหลือบุคลากรให้ประสบความสำเร็จในงานตามความมุ่งหวังของตนเองและของหน่วยงาน ซึ่งโดยธรรมชาติของวิชาชีพพยาบาลจะต้องเพิ่มพูนและพัฒนาทั้งความรู้และทักษะทางการพยาบาลอยู่เสมอ ทั้งยังต้องแสวงหาทางที่จะได้มาซึ่งความรู้และทักษะตามความพอใจของตนเอง สิ่งกระตุ้นที่สำคัญสำหรับพยาบาลในการพัฒนาตนเอง คือความต้องการด้านการปฏิบัติการ

ความต้องการด้านการปฏิบัติการพยาบาล ที่เปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการอยู่เสมอ หมายความว่า มีวิทยาการและเทคนิคใหม่ ๆ เข้ามาในวงการพยาบาลตลอดเวลา เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ๆ ในวิทยาศาสตร์การแพทย์ และเนื่องจากการนิเทศการพยาบาลนั้น เป็นการนิเทศการปฏิบัติที่มีต่อบุคคล คือผู้รับบริการด้านสุขภาพอนามัย ซึ่งหมายถึง ความสำคัญของชีวิตประกอบกับผู้รับบริการด้านสุขภาพอนามัย ก็มีความแตกต่างกันในหลายลักษณะ เป็นต้นว่า ภาวะความเจ็บป่วย การรับรู้ต่อปัญหาทางสุขภาพ ระยะของอายุ ลักษณะพื้นฐานของบุคคล เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้การนิเทศการพยาบาลที่ต้องการหลักการและแนวปฏิบัติอันเหมาะสม และด้วยความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ทางพฤติกรรมของบุคคล ร่วมกับวิทยาศาสตร์ทางการพยาบาล เพื่อความสำเร็จของการนิเทศอันหมายถึง การปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพสูงที่สุดนั่นเอง (หวงรัตน์ บุญญาบุรุษย์ 2525 : 30, 54)

2.2 หลักทั่วไปในการนิเทศการพยาบาล (หวงรัตน์ บุญญาบุรุษย์ 2525)

ดังได้กล่าวแล้วถึงปรัชญาและแนวความคิดของการนิเทศการพยาบาลในปัจจุบัน ข้อคิดทั้งหมดนี้กำหนด เป็นหลักการนิเทศการพยาบาลโดยทั่วไปได้ดังนี้

1. การนิเทศที่ดีมุ่งที่จะปรับปรุงงานโดยการพัฒนาบุคคล เป็นรายบุคคลมากกว่า การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง
2. การนิเทศที่ดีต้องพิจารณาตามความต้องการของแต่ละบุคคล และแต่ละสถานการณ์ ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิควิธีโดยเฉพาะ และผู้นิเทศและผู้ถูกนิเทศจะต้องศึกษาความต้องการ การนิเทศของผู้ถูกนิเทศร่วมกัน เพื่อการพัฒนาบุคคลนั้นต่อไป ทั้งนี้เพื่อความร่วมมือในกิจกรรมการนิเทศที่จะมีขึ้น
3. วิธีการที่ใช้ในการนิเทศที่ดีควรเป็นแนวประชาธิปไตย โดยปรับให้เข้ากับสิ่งกระตุ้น ประสิทธิภาพ ความสามารถ และสติปัญญาของบุคลากรแต่ละคนตามสถานการณ์จริงในหน่วย

งานนั้น ไม่มีเทคนิควิธีใดที่เหมาะสมกับทุกคนและทุกสถานการณ์ และไม่มีใครสามารถแก้ปัญหาของ
คนอื่นได้ นอกเสียจากบุคคลนั้นจะต้องแก้ปัญหาของตนด้วยตนเอง นอกจากนี้การนิเทศที่ดีจะต้องเคารพ
ต่อสิทธิของบุคคล ความเป็นวิชาชีพ และให้การยกย่องแก่ผู้ถูกนิเทศ ให้โอกาสบุคคลได้แสดงออกตาม
ขอบเขตความรับผิดชอบในวิชาชีพอย่างเต็มที่

4. การนิเทศเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การนิเทศเป็นศาสตร์ทางการบริหารโดย
ทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์ โดยการปฏิบัติการนิเทศเป็นการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้านต่าง ๆ
มาประยุกต์ใช้ และนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการทดลอง วิจัยเพื่อนำไปสู่การปรับ
ปรุงการปฏิบัติการนิเทศ ปรับปรุงวิธีทำงานและอื่น ๆ สำหรับการลองผิดลองถูกนั้น จะนำมาใช้กับ
การนิเทศการพยาบาลไม่ได้

5. การนิเทศที่ดีเป็นการสร้างสรรค์ (creative) มากกว่าสั่งการ (prescrip-
tion) ซึ่งไม่ควรปฏิบัติโดยกฎเกณฑ์หรือโดยขั้นตอนที่คงตัว แต่ขึ้นอยู่กับความต้องการในแต่ละ
สถานการณ์แต่ละบุคคล

6. การนิเทศที่ดีจะต้องกระตุ้นให้บุคคลได้มีการพัฒนาตนเอง (self-improve-
ment) อย่างต่อเนื่อง การกระตุ้นจะมีผลต่อเมื่อได้กระตุ้นตามความสนใจของบุคคล บุคคลจึงจะได้ตอบ
การกระตุ้นนั้นอย่างกระตือรือร้น การนิเทศที่ดีจะต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อ เนื่องโดยสม่ำเสมอไม่
เป็นครั้งคราว จึงจะช่วยให้มีการพัฒนาความสามารถของบุคลากร โดยทั่วถึงและตลอดไปและในขณะ
เดียวกันบุคลากรก็ต้องการการยกย่อง และการยอมรับ ตลอดจนข้อเสนอแนะดี-ชมในการทำงาน ทั้งยัง
ต้องการความช่วยเหลือจากผู้นิเทศ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุ เป้าหมายของตนเองและหน่วยงาน
การนิเทศจะต้องให้ความ เป็นอิสระในการปฏิบัติงานตามข้อตัดสินใจของบุคลากรเอง (self-direction)
มีโอกาสดูงานทดลอง ตลอดจนได้ประเมินผลงานด้วยตนเอง (self-evaluation) ซึ่งยังคงต้องการ
การปรึกษาแนะนำ ยังคงมีมาตรฐานและข้อจำกัดตามความเหมาะสม

7. การนิเทศที่ดีจะต้องมีแผนการนิเทศทั้งระยะยาว ระยะสั้น นิเทศเป็นกลุ่มและ
รายบุคคล แผนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์และมีระยะเวลา

8. การนิเทศที่ดีจะต้องประกอบด้วย เทคนิควิธีที่ยืดหยุ่นได้ โดยมีการกำหนดและ
ใช้เทคนิควิธีตามการตัดสินใจของกลุ่ม มิใช่ผู้นิเทศคนเดียว ทั้งยังจะต้องเป็นเทคนิควิธีที่ช่วยให้
บุคลากรและผู้ป่วย เกิดความพึงพอใจด้วย

9. เทคนิคการนิเทศจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ โดยมุ่ง
รักษาและปรับปรุงคุณภาพการพยาบาล ตลอดจนการสร้าง ความเจริญงอกงามให้แก่บุคลากรทั้งด้าน
ความรู้ และทักษะ

10. การนิเทศที่ดีจะต้องสนองนโยบายบริหารทั้งในระดับหน่วยงาน และระดับองค์การ ทั้งยังต้องให้ประโยชน์แก่ชุมชนด้วย (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ 2525 : 32 - 33)

2.3 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการพยาบาล

เฟอโรดิน ได้กล่าวถึงการนิเทศการพยาบาลว่า มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อผู้ป่วยทุกคนจะได้รับ การพยาบาลที่มีคุณภาพสูง
2. เพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่ทุกคนมีความสามารถดีที่สุด

จากจุดประสงค์ดังกล่าว เราสามารถแยกจุดประสงค์ของการนิเทศได้ดังนี้

1. เพื่อยกระดับคุณภาพทางการพยาบาล ด้วยการนิเทศดังต่อไปนี้

- ตรวจสอบการปฏิบัติการพยาบาลให้เป็นไปตามปรัชญา และมาตรฐานที่ฝ่าย

การพยาบาลกำหนดไว้

- สอนและแนะนำเกี่ยวกับข้อปฏิบัติทางการพยาบาล

- ติดตามประเมินผลงานทั้งทางด้านการพยาบาลและบุคคล

- อำนวยความสะดวกทางการพยาบาลที่จะสร้างสรรคุณภาพและประสิทธิภาพ

ทางการพยาบาล

- พัฒนาและปรับปรุงวิธีการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพขึ้น

2. พัฒนาบุคลากรพยาบาล โดยการปฏิบัติดังนี้

- กระตุ้นและควบคุมให้บุคลากรพยาบาลปฏิบัติการพยาบาลให้เป็นไปตาม

เป้าหมายและปรัชญาของฝ่ายการพยาบาล

- พัฒนาประสิทธิภาพการทำงานโดยการสอนและการฝึกอบรม

- ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างหมู่คณะ

- พิจารณาและสรรหาบุคลากรพยาบาลให้เหมาะสม และในอัตราที่เพียงพอ

- สร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

3. ประสานงานในระดับสูงและระดับต่ำให้มีความเข้าใจตรงกันในนโยบายดำเนินงาน

4. ตรวจสอบและบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษาพยาบาล (เฟอโรดิน

อ้างถึงในกุลยา ดันดิผลาซีวะ 2525 : 171)

2.4 จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาพยาบาล

การนิเทศการพยาบาลในรูปของการศึกษาพยาบาล มีจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะแตกต่าง

ไปจากการนิเทศบุคลากรพยาบาลดังนี้ (อดัมส์ และคิกก์ อ้างในพวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ 2525 : 50)

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดค้นหาวิธีการปฏิบัติงานด้วยตนเอง มีความสามารถในการนำตนเอง และสามารถตัดสินใจปัญหาได้ด้วยตนเอง
2. สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาได้ด้วยตนเอง
3. สร้างความรู้สึกมั่นคง มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้
4. สร้างความคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ และวิทยากร เพื่อการนำความรู้ไปใช้กับสถานการณ์จริงได้
5. สร้างเสริมความสามารถในการนำความรู้ภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์
6. การนิเทศจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง

2.5 กระบวนการนิเทศการพยาบาล

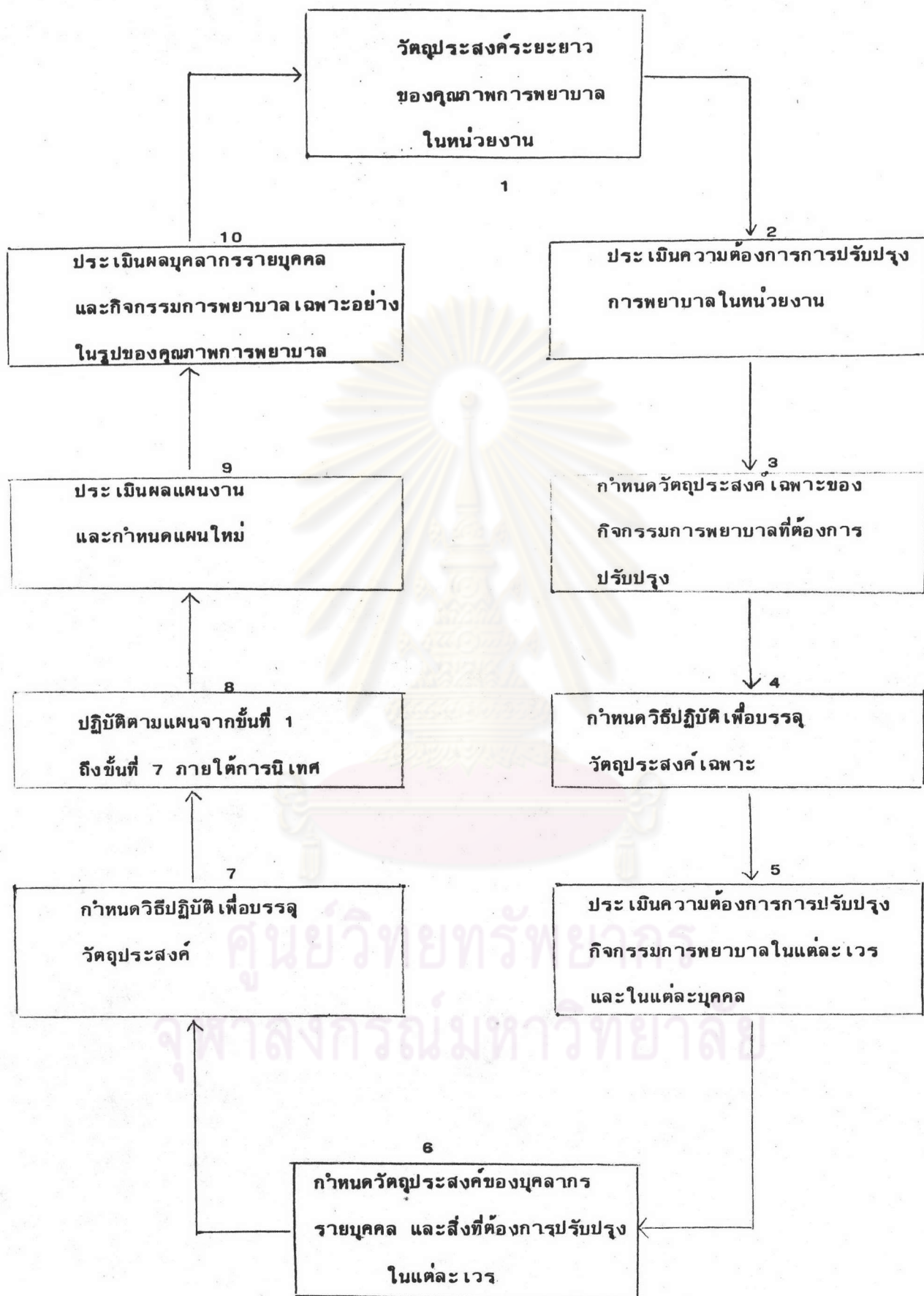
พวงรัตน์ บุญญาบุรุษ (2525) กล่าวไว้ว่า การนิเทศการพยาบาลอาจแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ คือการนิเทศการดูแลที่ให้กับผู้ป่วย (Supervision of patient care) และการนิเทศบุคลากร (Supervision of personnel) อย่างไรก็ตาม การนิเทศทั้งสองลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และมีผลต่อกันในการปฏิบัติจริง จึงไม่อาจแยกออกจากกันได้ แต่โดยหลักการแล้วมีแนวปฏิบัติและทฤษฎีที่แตกต่างกัน

การนิเทศการดูแล ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยโดยตรง เป็นต้นว่าการกำหนดรูปแบบการพยาบาล การวางแผนการพยาบาล หรือกระบวนการพยาบาล การสอนผู้ป่วยและระบบการควบคุมคุณภาพการพยาบาล

การนิเทศบุคลากรพยาบาล เป็นการนิเทศบุคคล ซึ่งรวมกิจกรรมของการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การกระตุ้นส่งเสริม การสำรวจความสามารถของบุคคล การพัฒนาบุคลากร การใช้กลุ่มบุคคลในการจัดการ และสิ่งสนับสนุนการนิเทศการพยาบาล รวมทั้งกิจกรรมบางส่วนจากระบบการควบคุมคุณภาพการพยาบาลด้วย

อย่างไรก็ตามการนิเทศการพยาบาลก็คือกระบวนการจัดการรูปหนึ่งที่มีทั้งผู้ให้บริการ (health care provider) และผู้รับบริการ (health care consumer) ดังนั้นแนวปฏิบัติจึงมุ่งพัฒนาในรูปแบบเชิงชีวจิตสังคม (Biopsychosocial approach)

กระบวนการนิเทศการพยาบาล ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

กระบวนการนิเทศการพยาบาล

(พวงรัตน์ บุญญาบุรุษ 2525)

กระบวนการนิเทศการพยาบาลที่กล่าวถึงทั้งสิบขั้นตอน โดยสรุป กล่าวได้ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1

กำหนดวัตถุประสงค์ของคุณภาพในหน่วยงาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ ซึ่งแต่ละหน่วยผู้ช่วยจะต้องกำหนดความคาดหวังคุณภาพของการพยาบาลที่ต้องการ การกำหนดความมุ่งหมายจะต้องกำหนดทั้งในระดับฝ่าย (division) ซึ่งหมายถึงฝ่ายการพยาบาลประเภทต่าง ๆ เช่น ฝ่ายการพยาบาลผู้สูงอายุ ฝ่ายการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ เป็นต้น และจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในระดับหน่วยผู้ช่วยด้วย กล่าวคือ แต่ละหน่วยผู้ช่วยย่อมประกอบด้วยผู้ช่วยที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง จึงมีวัตถุประสงค์ในระดับปฏิบัติโดยเฉพาะ

ขั้นที่ 2

ประเมินความต้องการการปรับปรุงการพยาบาล สำหรับขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นจากการวัดการพยาบาล (Nursing measurement) และการวัดความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (Nurses' performance) ร่วมกับการสำรวจความต้องการในการพัฒนาตนเองของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้แล้วความต้องการการปรับปรุงการพยาบาลจะประเมินได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ (incident analysis) ด้วย สำหรับครูปฏิบัติการคลินิก (Clinical instructor) ก็จะต้องประเมินความต้องการ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ในคลินิกของนักศึกษาพยาบาลในลักษณะเดียวกัน โดยยึดแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3

กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของกิจกรรมการพยาบาลที่ต้องการปรับปรุงและบุคลากรพยาบาลที่ต้องการพัฒนา

จากขั้นที่ 2 จะได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการที่จะปรับปรุงหลายเรื่องด้วยกัน ทั้งในส่วนของพยาบาลและในบุคคลที่จะต้องพัฒนา ในขั้นนี้จะนำแต่ละเรื่องมาพิจารณา กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของเรื่องนั้น ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่แนวปฏิบัติได้ถูกต้อง

ขั้นที่ 4

กำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะ ในขั้นตอนนี้จะบอกถึงวิธีการในการนิเทศ ซึ่งหมายถึงกิจกรรมในการนิเทศ พร้อมกับวิธีดำเนินการ เพื่อให้วัตถุประสงค์เฉพาะที่กำหนดขึ้นประสบผลสำเร็จ เป็นการกำหนดวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งกิจกรรมการนิเทศโดยส่วนรวม

ขั้นที่ 5

ประเมินความต้องการการปรับปรุงการพยาบาลในกลุ่มเฉพาะ จากขั้นที่ 2 - 4 นั้น เป็นการกำหนดวิธีปฏิบัติในกระบวนการนิเทศโดยส่วนรวม ส่วนขั้นที่ 5 นี้จะพิจารณาในแต่ละเวร

แต่ละประเภทของบุคลากร และบุคลากรแต่ละคน โดยวิธีปฏิบัติแล้วจะ เหมือนกับขั้นที่ 2 เพียงแต่ พิจารณาเฉพาะกลุ่ม และ เฉพาะบุคคล ซึ่งอาจมี ปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้จะนำไปสู่กิจกรรมการนิเทศที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน

ขั้นที่ 6

กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของบุคลากรรายบุคคล และสิ่งที่ต้องการปรับปรุงในแต่ ละเวลา

ขั้นนี้มีวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกับขั้นที่ 3 แต่พิจารณาแคบลงไปอีก คือพิจารณาเฉพาะกลุ่ม บุคคลไปจนถึงรายบุคคล ซึ่งจะมีปัญหาและความต้องการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการ พยายามแตกต่างกัน อันจะนำไปสู่การนิเทศที่มีความเฉพาะมากขึ้น

ขั้นที่ 7

กำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

ดังได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ในขั้นที่ 6 จะแสดงถึงวิธีปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจง โดยมี เกณฑ์การปฏิบัติเช่นเดียวกับขั้นที่ 4 เพียงแต่กำหนดเป็นรายละเอียดในการปฏิบัติขั้นเฉพาะเวลา เฉพาะกลุ่มบุคลากรและเฉพาะบุคคล

ดังนั้นเมื่อพิจารณากระบวนการนิเทศ จากขั้นที่ 5 - 7 แล้ว จะเห็นว่า ผู้ทำหน้าที่ นิเทศจะต้องมีแผนการปฏิบัติการนิเทศแยกออกไปอีก เฉพาะเวลา เฉพาะกลุ่มบุคคล และในแต่ละบุคคล เพื่อเสริมแผนการนิเทศโดยรวม ตามความต้องการการปรับปรุงการพยายามที่ประเมินได้ในขั้นที่ 2 ของกระบวนการนิเทศ

ขั้นที่ 8

ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดจากขั้นที่ 1 - 7 ภายใต้การนิเทศ

ในขั้นนี้ เป็นการปฏิบัติจริงทั้งในส่วนของ การพยายามที่ต้องการการปรับปรุงและ กิจกรรมการนิเทศ โดยปฏิบัติตามแผนการนิเทศที่ได้วางไว้ทั้งโดยรวม ในแต่ละเวลา แต่ละกลุ่ม บุคคลและเป็นรายบุคคล เกี่ยวกับการนำสิ่งที่กำหนดไว้ในแผนไปสู่การปฏิบัติจริงนี้ถือว่าเป็นขั้นตอน ที่สำคัญยิ่ง

ขั้นที่ 9

ประเมินผลแผนงานและกำหนดแผนใหม่

สำหรับการประเมินผลแผนงานนั้นจะต้องประเมินใน 2 ระดับด้วยกัน กล่าวคือ ประเมินในระดับโครงสร้าง และประเมินในระดับกระบวนการแล้วจึงนำผลการประเมินทั้งหมดมา ให้ข้อสรุป เป็นความสำเร็จโดยใช้วัตถุประสงค์เป็นหลัก พร้อมทั้งให้ข้อสังเกตและปัญหาเพื่อการ

วางแผนการนิเทศใหม่ต่อไป

ขั้นที่ 10

ประเมินผลบุคลากรรายบุคคลและกิจกรรมการพยาบาล เฉพาะอย่าง

ในขั้นนี้ ใช้หลักปฏิบัติในการประเมินผลสุดท้ายของงาน และประเมินบุคลากร ซึ่งจะอธิบายโดยละเอียดต่อไป เพื่อที่จะบอกถึงปริมาณความสำเร็จที่ได้รับตามวัตถุประสงค์เฉพาะตลอดจน ปัญหา ความต้องการ และข้อสังเกต เพื่อปรับปรุงแผนหรือจัดแผนขึ้นใหม่

จากข้อมูลในขั้นที่ 9 และ 10 นี้ จะนำไปสู่ขั้นที่ 1 ของกระบวนการนิเทศอีก จึงกล่าวได้ว่า การนิเทศเป็นกระบวนการที่มีกลไกไม่อยู่นิ่ง ต้องเคลื่อนไหวไปตลอดเวลา จะมีการเคลื่อนไหวนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และเกิดสิ่งใหม่ขึ้นมา (innovations) การนิเทศจึงต้องมีเทคนิควิธีการโดยเฉพาะ และต้องเป็นไปในรูปลักษณะของการสร้างสรรค์ (creativity) ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ จึงควรได้มีลักษณะเฉพาะในอันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จดังกล่าว (ทวงรัตน์ บุญญาณรงค์ 2525 : 58 - 80)

3. การนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล

3.1 การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

ทัศนาศา บุญทอง กล่าวไว้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ สำหรับนักศึกษาพยาบาลว่า ...เป้าหมายของการจัดการศึกษาไม่ว่าระดับใดจะต้องมีจุดประสงค์ 3 เรื่องที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ใน 3 เรื่องคือ

1. สอนคนไม่รู้ให้รู้
2. สอนให้คนทำไม่เป็นให้ทำเป็น
3. สอนให้คนที่ไม่เคยชอบให้ชอบในสิ่งนั้น

การเรียนรู้เป็นเรื่องของผู้เรียน ครูมีหน้าที่ให้เกิดการเรียนรู้ในทั้ง 3 เรื่อง โดยการสอน ดังนั้น การสอนก็คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน (interactive) ซึ่งเมื่อสอนแล้วไม่เกิดสิ่งดังกล่าวขึ้น ถือว่าน่าจะเป็นความผิดของผู้สอน ซึ่งการสอนมี 2 ส่วนคือ

1. สอนทางทฤษฎี สอนให้คนเกิดความรู้
2. สอนทางปฏิบัติ สอนให้คนทำเป็น

การสอนภาคปฏิบัติการพยาบาล เป็นการสอนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ การตัดสินใจ เป็นการใช้ความรู้จากห้องเรียนไปใช้ ในการประกอบกิจกรรมพยาบาล เพื่อให้การพยาบาลนั้นสมบูรณ์แบบ แก้ไขปัญหาการพยาบาลได้ (ทัศนาศา บุญทอง 2526 : 21 - 22)

จะเห็นว่าในการจัดการศึกษาพยาบาลนั้น การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ ฟาริดา อิบราฮิม กล่าวไว้เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ทางการพยาบาลให้มีความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากาตฤษฎีและการฝึกปฏิบัติว่า ความสำเร็จของการพยาบาลอยู่ที่การปฏิบัติ มีคำกล่าวว่าการปฏิบัติเท่านั้นที่จะช่วยให้เกิดความสมบูรณ์ (Practice makes perfect) ทั้งนี้และทั้งนั้นต้องขึ้นอยู่กับธรรมชาติของการฝึกปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ถ้าเป็นการฝึกปฏิบัติในลักษณะของการฝึกปฏิบัติที่ดี ก็จะส่งผลให้เราเป็นพยาบาลที่ดี เพราะได้ส่อแววดีมาแต่ต้น ในทางตรงกันข้ามถ้าการฝึกปฏิบัติเป็นลักษณะการฝึกปฏิบัติที่ไม่ดี จะส่อแววของพยาบาลในลักษณะตรงข้ามซึ่งไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการพยาบาลที่มีคุณภาพขึ้นมาได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นย่อมต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง เช่นการแนะแนวของอาจารย์ สภาพแวดล้อมของการฝึกปฏิบัติซึ่งมีอาจารย์และพยาบาลประจำการเป็น Model มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยไปสู่การฝึกปฏิบัติตามที่พึงปรารถนาของวิชาชีพ (ฟาริดา อิบราฮิม 2525 : 28)

ความสำเร็จของการศึกษาพยาบาล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการบริการพยาบาลที่ดีควบคู่กันไปด้วย เพราะการบริการพยาบาลเปรียบเสมือนห้องทดลองที่นักศึกษาจะต้องไปฝึก ทดลองนำความรู้ไปใช้ แสวงหาความรู้ในการที่จะให้บริการกับผู้ป่วย และประชาชนเพราะฉะนั้นการปรับปรุงคุณภาพของบริการพยาบาล จึงต้องกระทำควบคู่กันไปกับหลักสูตร (สมจิต หนูเจริญกุล 2522 : 31 - 43)

เป้าหมายของหลักสูตรสมัยก่อนมุ่งที่ การให้การพยาบาลข้างเตียง โดยให้การพยาบาลโดยตรงต่อผู้ป่วย มุ่งในด้านความสุขสบาย ความปลอดภัยของผู้ป่วย การเรียนการสอนมุ่งในแง่การปฏิบัติ ต่อมาหลักสูตรมุ่งไปทางให้คิด คือให้การเรียนรู้โดยใช้หลักของการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ หมายความว่าให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานประจำวัน (วิเชียร ทวีลาภ อัจฉริยกุล สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย 2522 : 45 - 46)

การจัดการศึกษาพยาบาลจึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติ เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลเกิดการ เรียนรู้และสามารถปฏิบัติงานพยาบาลได้ ความสำคัญในการจัดสภาพการฝึกปฏิบัติของนักศึกษานี้ ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนด เกณฑ์มาตรฐานในการจัดตั้งและการบริหารของสถาบันศึกษา สาขาการพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2527 ซึ่งจะขอนำเฉพาะแหล่งการศึกษาภาคปฏิบัติมาเสนอ

...แหล่งการศึกษาภาคปฏิบัติ

1. การศึกษาภาคปฏิบัติ นักศึกษาควรได้ประสบการณ์การเรียนรู้ทางภาคปฏิบัติทั้งในโรงพยาบาลและชุมชน โดยครอบคลุมถึงการบริหารในสาขาการพยาบาล อายุรศาสตร์ ศัลยศาสตร์

สุทินรีเวชศาสตร์ กุมารเวชศาสตร์ จักษุ โสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา จิตเวชศาสตร์ และอนามัยชุมชน

2. โรงพยาบาลหลักที่จะให้การศึกษากาคนักศึกษา ต้องมีผู้ป่วยในไม่น้อยกว่าวันละ 200 คน ในกรณีที่โรงพยาบาลมีจำนวนผู้ป่วยในน้อยกว่า 200 คน อาจใช้โรงพยาบาลได้มากกว่า 1 แห่ง ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 3 แห่ง และให้มีผู้ป่วยเพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในอัตราส่วนไม่น้อยกว่า 2 : 1

3. หอผู้ป่วย จะต้องมึลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาดังนี้

(1) ประกอบด้วย ห้องทำงานพยาบาล ห้องทำการรักษาพยาบาล ห้องพัสดุ ห้องทำความสะอาดเครื่องมือ เครื่องใช้

(2) มีอุปกรณ์ที่จำเป็นในการวางแผนและปฏิบัติการพยาบาลต่อเนื่อง เช่น คาร์เดกซ์ และรายงานประจำตัวผู้ป่วยที่ใช้สำหรับบันทึกแผนและผลการรักษาพยาบาล เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาได้

(3) มีห้องหรือสถานที่สำหรับประชุมกลุ่ม

4. มีระบบการเก็บรายงานผู้ป่วย เพื่อการค้นคว้าศึกษาได้

5. การบริหารงานในหอผู้ป่วย มีระบบและกระบวนการที่จะเอื้ออำนวยต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ให้สามารถ ให้บริการที่ดีแก่ผู้ป่วยตามหลักวิชาได้ โดยยึดหลักปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว เป็นหลัก

6. เจ้าหน้าที่พยาบาล ต้องมีจำนวนเพียงพอที่จะให้บริการพยาบาลต่อเนื่องกันตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีสัดส่วนดังนี้

หัวหน้าพยาบาลและพยาบาล : ผู้ช่วยในการพยาบาล : ผู้ป่วยนอก

7 : 9 : 25

หัวหน้าพยาบาลและพยาบาล : ผู้ช่วยในการพยาบาล : ผู้ป่วยนอก

7 : 9 : 200

7. ประสพการณ์ภาคปฏิบัติในชุมชน จะต้องเลือกแหล่งฝึกปฏิบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร" (ทบทวมหาวิทยาลัย 2527 : 4 - 5)

3.2 หน้าที่รับผิดชอบของอาจารย์พยาบาล ในการนิเทศนักศึกษาพยาบาลในคลินิก

สมคิด รักษาสิทธิ์ และ ประนอม โอภาณนท์ ได้กล่าวถึงหน้าที่รับผิดชอบของครูประจำตึกผู้ป่วยไว้คือ

หน้าที่รับผิดชอบที่มีต่อผู้เรียน

หน้าที่รับผิดชอบในด้านนี้ก็คือ ทำทุกวิถีทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามความต้องการของสถาบันและของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ขณะฝึกปฏิบัติงานในตึกผู้ป่วย ช่วยและ/หรือจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ได้นำความรู้ที่ได้

ศึกษามาโดยใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อผู้ช่วย ได้เรียนรู้แนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ผิดหรือบกพร่อง และช่วยให้ได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ นอกเหนือไปจากที่ได้เรียนในห้องเรียน กิจกรรมที่สำคัญของครูประจำศึกษามีดังต่อไปนี้คือ

1. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ได้แก่ การมอบหมายงาน มอบหมายผู้ช่วยให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของผู้เรียน ในเรื่องนี้ครูจะต้องเข้าใจและยอมรับความจริงประการหนึ่งเกี่ยวกับการเรียนรู้ กล่าวคือ การเรียนรู้ที่แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หรือได้ทำการสังเกตด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นประสบการณ์ตรง การเรียนด้วยวิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด ได้เรียนรู้เหตุผล รู้แนวทางปฏิบัติ วิธีหรือแนวทางที่จะแก้ปัญหาได้ และสามารถสรุปข้อคิดเห็นได้ เป็นต้น เชื่อกันว่าการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างมีระบบระเบียบ มีแผนงานดี จะสามารถอ่านวยประโยชน์ได้หลายประการคือ

1.1 ผู้เรียนมีโอกาสที่จะนำความรู้ที่ได้เรียนมาใช้หรือทดลองใช้ หรือมาทดสอบในการปฏิบัติงานในสภาพที่เป็นจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้กว้างขวางลึกซึ้งก่อให้เกิดความรู้ความคิดใหม่ ๆ ขึ้นได้

1.2 เป็นทางช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้สามารถใช้ความคิดได้อย่างอิสระ แต่การใช้ความคิดนั้นจะอยู่ในขอบข่าย หรือตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ที่ได้ศึกษาแล้วเรียนมา

1.3 เป็นการช่วยเสริมสร้างทักษะในการปฏิบัติการทำงาน และ/หรือ ในความสามารถที่จะแก้ปัญหาทางการพยาบาลในด้านต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีเหตุผล

1.4 ผู้เรียนได้รับโอกาสที่จะเรียนรู้วิธีการ หรือพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้นอกเหนือจากที่ได้เรียนไปจากห้องเรียน

1.5 ประสบการณ์ตรงจะช่วยกระตุ้นหรือจูงใจ หรือท้าทายความคิดความต้องการของผู้เรียนในอันที่จะศึกษา ใฝ่หาความรู้ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับเทคนิควิธีปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีที่จะพัฒนาวิชาชีพ เพิ่ม เดิมขั้นต่อไปอีก

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ครูจะต้องพยายามใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในดึกผู้ช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ให้มากที่สุด งานของครูด้านนี้จะเริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายว่าต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาทักษะและความสามารถในเรื่องใดโดยเฉพาะ จุดมุ่งหมายควรจะให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน และลักษณะงานหรือประสบการณ์ที่หน่วยงานซึ่งเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงานแต่ละหน่วยจะให้แก่ผู้เรียนได้ จุดมุ่งหมายที่ครูกำหนดนั้นจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องชี้ทิศทางการดำเนินงานโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการ

เลือกสรรกิจกรรม การเลือกผู้ป่วยที่จะมอบหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาและให้การรักษายาบาล ตลอดจน การเลือกวิธีการที่จะใช้ทดสอบว่า ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่มุ่งหวังหรือไม่ มีสิ่งใดที่ควรจะได้รับการศึกษาทบทวน เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงบ้าง เป็นต้น

2. การนิเทศการฝึกปฏิบัติในงานในคลินิกผู้ป่วย (Clinical Supervision) ภายหลังจากที่ได้จัดประสบการณ์และมอบหมายงานให้ผู้เรียนแล้ว ครูจะติดตามให้คำแนะนำหรือชี้แนวทางต่าง ๆ อันจะเสริมให้การเรียนรู้ดำเนินไปได้และให้ผู้เรียนเกิดทักษะทั้งในด้านการปฏิบัติและการใช้ความคิด ได้อย่างเต็มที่ ตามลักษณะของการนิเทศโดยสรุปนี้ จะเห็นได้ว่า การนิเทศมิใช่เป็นการตรวจงาน เมื่องานเสร็จสิ้นลง เพื่อหาจุดบกพร่อง แต่จะเป็นการช่วยผู้เรียนให้ได้เรียนรู้ได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนเต็มที่และมีเหตุผล ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทิศทางที่ต้องการ อย่างไรก็ตาม การนิเทศจะใช้หลักหรือวิธีปฏิบัติ เช่น ใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายหลักของการฝึกปฏิบัติในงานในคลินิกผู้ป่วย ความรู้พื้นฐานของผู้เรียนประเภทของงานที่ได้รับมอบหมาย และความรู้ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน เป็นสำคัญ

3. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation)

การประเมินผลการปฏิบัติงานในคลินิกผู้ป่วยของผู้เรียน จะช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ครูและผู้เรียนร่วมกัน ครูและนักเรียนอาจทำการประเมินผลร่วมกันโดยยึดเป้าหมาย และหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สำหรับครูอาจต้องใช้วิธีประเมินผลหลาย ๆ วิธี เช่น การสังเกต โดยรู้จักสิ่งที่ต้องการทราบแน่นอน การสอบถาม การให้ทดลองทำ การบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal record) การบันทึกสังคมมิติ (Sociogram) การตรวจสอบสิ่งที่ต้องปฏิบัติ (Check list) การทดสอบหลังปฏิบัติงาน (Post - test) ด้วยวิธีต่าง ๆ และการให้ผู้เรียนเขียนประเมินผลการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้เรียนมีความรู้สึกว่ามีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางใดบ้าง ได้เรียนรู้อะไรเพิ่มเติม สิ่งที่ยากจะเรียนรู้มีอะไรบ้าง สิ่งที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงโดยให้เหตุผลประกอบ และสิ่งใดที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนในคลินิกผู้ป่วยบ้าง เป็นต้น แต่ละวิธีจะมีแนวปฏิบัติและผลที่จะได้รับ เป็นข้อปลีกย่อยต่างกันไป อีกทั้งนี้ย่อมแล้วแต่สิ่งที่ต้องการประเมิน สำหรับพฤติกรรมที่ควรได้รับการประเมินจะสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ในคลินิกผู้ป่วยที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย

4. การจัดการสอนในคลินิกผู้ป่วย (Formal clinical teaching) การจัดการสอนลักษณะนี้ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยเสริมและขยายขอบข่ายการเรียนรู้ ตลอดจนประสบการณ์ในขอบข่ายที่ต้องการ เป็นกิจกรรมที่จะต้องมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล การสอนจะเป็นไปได้ต้องมีผู้เรียนฝ่ายหนึ่งและผู้สอนอีกฝ่ายหนึ่งมาทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกล่าวได้ว่าหากขาดผู้สอนคือ ครู

การสอนก็ไม่เกิดขึ้น หรือเมื่อขาดผู้เรียน การเรียนรู้ก็ไม่เกิดผลอย่างเต็มที่ ทั้งครูและนักเรียนต่างฝ่ายก็ต้องมีบทบาท และมีกิจกรรมเฉพาะ กระบวนการเรียนการสอนจึงจะเป็นผลได้

นอกจากการจัดให้ผู้เรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้และทักษะในการปฏิบัติงานในतिकผู้บ่วยแล้ว ครูยังต้องช่วยผู้เรียนให้สามารถปรับตนเองให้คุ้นเคยกับสถานที่ สภาพของการทำงาน ตลอดจนระบบการบริหารงาน ซึ่งเป็นของใหม่สำหรับผู้เรียน ช่วยผู้เรียนให้เกิดความคิดความรู้สึกว่าตนเป็นสมาชิกของทีมการพยาบาลในตึกนั้น ๆ การที่ผู้เรียนสามารถปรับตนเองได้ พร้อมกับมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน เป็นบุคคลที่บุคคลกรอื่นในหน่วยงานให้การต้อนรับ ให้ความเอาใจใส่ และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ก็ยิ่งจะเป็นส่วนช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรักความปรารถนาที่จะเรียนรู้ ใฝ่หาความรู้ให้กับตนเอง และพยายามที่จะพัฒนาตนเองทุก ๆ ด้าน ซึ่งผลที่จะได้รับในบั้นปลายก็คือ ความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์ในตึกผู้บ่วย

คุณสมบัติของครูปฏิบัติการณ์คลินิก

คุณสมบัติของครูปฏิบัติการณ์คลินิกนั้น ชเวียร์ (Schweer) ได้ให้แนวคิดสรุป

ได้ว่า

1. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มในการพยาบาลทางคลินิก ถ้ามองที่ตัวบุคคลแล้ว ครูพยาบาลที่จัดว่าเป็นผู้มีความริเริ่มควรจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะดังนี้

1.1 มีความเข้าใจในหลักการ ให้คำแนะนำและการปฏิบัติตามความคิดเห็นของตน

1.2 นำความสามารถของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยอาศัยความเข้าใจ ตลอดจนการยอมรับตนเอง ในขณะที่ครูมีความคิดริเริ่มนั้นจะต้องรู้จักสอนตนเองให้รู้จักใช้ความรู้สึกของตนไปในทางสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้สึกว่าคุณเองก็เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ และเป็นนักศึกษาที่มีความคิดริเริ่มด้วย

1.3 เป็นผู้มิไหวพริบและไวต่อการสนองตอบในด้านความคิดของบุคคลอื่น และเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดี การที่จะช่วยปรับปรุงให้ครูพยาบาลมีความสามารถในด้านนี้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการวิจัยทางด้านความรู้สึกในเรื่องของท่าที ความคิด และเหตุการณ์ต่าง ๆ (สมคิด รักชาติยศ และประนอม โภทกานนท์ 2525 : 26 - 29)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ค.ศ. 1966 มากาเรต (Margaret) : 218 - 224

ได้ทำการ

วิจัยเรื่อง พฤติกรรมของครูพยาบาลที่ประทับใจและไม่ประทับใจนักศึกษาพยาบาล ประชากรที่ใช้ใน

การวิจัยคือ นักศึกษาพยาบาล 5 มหาวิทยาลัย ทั้งของรัฐบาลและเอกชน โดยขอให้นักศึกษาเขียน พฤติกรรมที่ประทับใจและไม่ประทับใจที่ได้รับจากครูพยาบาล ในแบบฟอร์มที่กำหนดให้ ผลปรากฏว่า ด้านผลประโยชน์ที่นักศึกษาได้รับ ที่ประทับใจคือ เมื่อปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย ครู คอยดูแลช่วยเหลือ เมื่อมีคนไข้หนักหรือสภาพการณ์คับขัน คอยสนับสนุนและร่วมมือโดยสม่ำเสมอ ที่ไม่ประทับใจคือ ไม่สนใจนักศึกษา คอยหลีกเลี่ยงในการปฏิบัติงาน

ด้านความรู้ความสามารถในวิชาทั่วไปและวิชาชีพ ที่ประทับใจคือ ในเวลาสอน พยายามสอนให้เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ภูมิหลังในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ครู เป็นแหล่งวิชาและที่ปรึกษาที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง ที่ไม่ประทับใจคือ คอยคิดว่าเวลาปฏิบัติงาน ไม่อธิบายให้ชัดเจน

ด้านการสร้างสัมพันธภาพกับนักศึกษาและบุคคลอื่น ๆ ที่ประทับใจคือ เมื่อนักศึกษา ฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย เมื่อทำผิดหรือทำไม่ถูกวิธี ครูจะช่วยแนะนำเป็นส่วนตัวอย่างใจเย็น ๆ ที่ไม่ประทับใจคือ การว่ากล่าวต่อหน้าผู้อื่น

ในปีเดียวกัน ริแวนส์ (Revans) ก็ได้ทำการศึกษาถึงความรู้สึกของนักศึกษาพยาบาล ที่มีต่อการฝึกปฏิบัติงานบนตึกผู้ป่วย โดยใช้ตัวอย่างประชากรจากโรงเรียนพยาบาล 3 แห่ง พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติบนตึกผู้ป่วย ไม่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ การปฏิบัติงานยังไม่ได้รับการเอาใจใส่หรือนิเทศงานจากครูพยาบาล เท่าที่ควร ผู้ที่ทำการศึกษาเรื่องนี้ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าทั้งพยาบาลและครูพยาบาลควรร่วมปฏิบัติงานกับนักศึกษาอย่างใกล้ชิด ผู้บริหาร โรงเรียนพยาบาลตลอดจนผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะให้ความสนใจศึกษาปัญหาของนักศึกษาด้วย

ในปี ค.ศ. 1980 อาร์ลตัน และมิกอร์ท (Arlton and Miercort) ได้กล่าว ถึงความคับข้องใจในการจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อหาประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักศึกษาพยาบาลบนหอผู้ป่วยว่า อาจารย์ไม่มีสิทธิ์ในการควบคุมสิ่งต่าง ๆ เพื่อจะให้นักศึกษาได้เรียนรู้ตามความต้องการ ได้ จึงร่วมกันจัดตั้งคลินิกการพยาบาลขึ้นเอง โดยเปิดเป็นคลินิกผู้สูงอายุ เพื่อจัดประสบการณ์ด้านการ รักษาสุขภาพ และการป้องกันโรคแก่นักศึกษา โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากมูลนิธิเดนเวอร์ (Denver Foundation) ซึ่งเป็นมูลนิธิเกี่ยวกับสนับสนุนความต้องการของผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ใน คลินิกนี้ประกอบด้วยอาจารย์พยาบาลซึ่งอยู่ประจำตลอดภาคการศึกษา นักศึกษาพยาบาลในโปรแกรม ต่าง ๆ แพทย์ซึ่งเชิญมาเป็นที่ปรึกษา นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ปรากฏว่า ได้ผลดีมากสำหรับการ เรียนรู้ของนักศึกษา และสรุปว่าคลินิกหรือหอผู้ป่วย เป็นเครื่องมือที่มีค่าสำหรับการเรียนรู้ของนักศึกษา

เวอร์จิเนีย (Virginia) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของอาจารย์พยาบาล ที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์ควรยอมรับความเป็นบุคคลของนักศึกษาพยาบาล ให้เวลาและโอกาสแก่นักศึกษาในการปรึกษาปัญหา ให้ความสนใจและเป็นแบบอย่างที่ดี (เวอร์จิเนียร์ อ้างถึงใน ปรากฏพิทย์ โพธิ์ศรี ๒๕๒๖)

4.2 งานวิจัยในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทย มีรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๑๒ พาริดา อิบราฮิม ได้สำรวจความคิดเห็นของนักเรียนพยาบาลที่มีต่อการฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศิริราช โดยใช้ประชากรเป็นนักเรียนพยาบาลปีที่ ๓ จำนวน ๗๕ คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากการสำรวจพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบปฏิบัติงานร่วมกับผู้มีประสบการณ์มากกว่า เมื่อมีปัญหาที่ตัดสินใจไม่ได้ นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการปรึกษาหัวหน้าพยาบาล หรือพยาบาลประจำตึก และปัญหาของนักเรียนเกี่ยวกับหัวหน้าตึกก็คือ หัวหน้าตึกให้คะแนนภาคปฏิบัติไม่ยุติธรรม ทำให้นักเรียนขาดความเชื่อมั่นในคะแนนที่ได้รับ และเสนอให้พยาบาลประจำตึกทุกคนมีส่วนในคะแนนนักเรียนและให้หัวหน้าตึกพยาบาลรู้จักนักเรียนทุกคน และให้ความเป็นกันเอง ปัญหาที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่และความรู้ทางด้านวิชาการ เสนอแนะให้มีการประชุมระหว่างพยาบาลประจำตึก เพื่ออบรมทางด้านความประพฤติและวิชาการ ปัญหาอื่น ๆ บางคนเห็นว่านักเรียนและอาจารย์ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ต้องการให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอาจารย์และนักเรียนพยาบาลด้วย

นิจกานัล รัตนศุขยา ได้ทำการศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ โดยใช้แบบสอบถามถาม นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๑๐๐ คน จากโรงเรียนพยาบาลนครราชสีมา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือที่นักศึกษาพยาบาลนครราชสีมาต้องการ จากโรงเรียนพยาบาล ผลการสำรวจสรุปได้ว่า นักศึกษาพยาบาลชอบปฏิบัติงานอย่างมีอิสระ เมื่อมีปัญหาจึงต้องการปรึกษาอาจารย์หรือหัวหน้าตึก

อรอนงค์ ธรรมลิขิตกุล (๒๕๑๕) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบลักษณะของครูพยาบาล ภาคปฏิบัติที่นักเรียนพยาบาลและพยาบาลประจำการต้องการ พบว่านักเรียนพยาบาลต้องการครูพยาบาลภาคปฏิบัติที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง มีทักษะในการถ่ายทอดวิชาความรู้ ร่วมอภิปรายข้อเท็จจริงกับนักศึกษาได้ชัดเจน เข้าใจหลักสูตร สาธิตการพยาบาลด้วยความมั่นใจและเต็มใจทุกครั้ง ทำให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน นำหลักการวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการพยาบาล

พ.ศ. 2516 นภาพร นนคกร ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล ที่มีต่อการศึกษาระดับปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ในโรงพยาบาลรามธิบดี ปีการศึกษา 2516 ให้นักเรียนพยาบาลชั้นปีที่ 2 และ 3 ของโรงพยาบาลรามธิบดีจำนวน 70 คน เป็นประชากร ใช้แบบสอบถามประมาณค่าในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยนี้ นักเรียนพยาบาลเห็นว่าการศึกษาระดับปฏิบัติช่วยให้การปฏิบัติงานดีขึ้น ในการสอนบนหอผู้ป่วยนั้นนักเรียนพยาบาลต้องการให้ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกัน ต้องการให้ครูสาธิตการพยาบาลข้างเตียง ให้มีการรายงานการศึกษาระดับปฏิบัติเป็นรายบุคคล นักเรียนเห็นว่าครูพยาบาลไม่ให้ความเป็นกันเอง ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล และให้คะแนนการปฏิบัติไม่ยุติธรรม การที่นักเรียนมักปฏิบัติงานผิดพลาดก็เนื่องมาจากไม่มีประสบการณ์มาก่อนในเรื่องนั้น และการเข้าใจผิดรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ในปีเดียวกัน พรรณีภา เกษะประกร ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของพยาบาลที่มีต่อนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นพยาบาลระดับอนุปริญญา โรงพยาบาลศิริราช จำนวน 200 คน ผลการวิจัยพบว่า พยาบาลมีความเห็นว่า ควรมึครูพยาบาลเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยควบคุมการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล ครูพยาบาลควรแนะนำนักศึกษาพยาบาลให้รู้จักความรู้มาใช้ให้มากที่สุด ให้รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา ช่วยนักศึกษาแก้ปัญหาในการเรียนภาคปฏิบัติ และประมุนิเทศนักศึกษาที่ขึ้นปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยใหม่ทุกครั้ง เพื่อให้นักศึกษาค้นเคยกับการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยและสภาพแวดล้อม

จุฬาลักษณ์ ธีรคนพันธ์ (2519) ได้ศึกษารววิจัย เรื่อง การนิเทศการฝึกปฏิบัติงานของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกในสถานศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ จากจำนวนตัวอย่างประชากร 185 คน เก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับอาจารย์ปฏิบัติการคลินิก ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หน้าที่ของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกที่ปฏิบัติเป็นส่วนมาก คือด้านการเรียนการสอนในคลินิก โดยเฉพาะเกี่ยวกับการให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือนักศึกษาในขณะที่ปฏิบัติงาน การมอบหมายงาน การประเมินผลการฝึกปฏิบัติงาน และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้บริหารและนักศึกษาในการรายงานปัญหาผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาในการรายงานปัญหาผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาและถ่ายทอดนโยบายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้นักศึกษาพยาบาลได้ยึดถือปฏิบัติ

วิพรรณ วัฒนชีพ (2523) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาลเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์พยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และ สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุขพบว่า

1. ในด้านการสอน อาจารย์ทั้งสองสถาบันมีความเห็นว่า สมรรถภาพที่จำเป็นมากที่สุดคือ การนำความรู้ทางด้านทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการสอนภาคปฏิบัติ
2. ในด้านการปฏิบัติการพยาบาล อาจารย์พยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีความคิดเห็นว่า สมรรถภาพที่จำเป็นมากที่สุดคือ การสังเกตอาการเปลี่ยนแปลงของผู้ป่วย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่วนอาจารย์พยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข มีความคิดเห็นว่า การร่วมมือประสานงานกับเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้การพยาบาล เป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย